

prav veliko tvarine, potrebne in nepotrebne. Obseg molitvenika se namreč da razširiti, kakor kdo hoče. Če pa pride spredaj kako primerno premišljevanje in se nepotrebne molitve izpuste, je to veliko večjega pomena. Tudi je težko spraviti premišljevanje samo zase med ljudstvo, in bi ga malokdo bral. Tako pa bere nekaj časa mašne in druge molitve, potem pa kak odstavek iz premišljevanja. Kakšno pa naj bo premišljevanje? V lepem slogu bi bilo treba obdelati najvažnejše resnice sv. vere; obdelovanje bi moralo biti kratko in precizno, a vendar temeljito in jasno. Vplivati bi se moralo na um in na voljo, ne pa samo na voljo.

Komu pa podaja „Družba sv. Mohorja“ svoje molitvenike? Ali ne večinoma preprostemu narodu? In vendar je med njenimi udi tudi vsa slovenska inteligenca. Tudi za to bi morala družba poskrbeti. Z eno knjigo seveda ne more ustreči preprostemu ljudstvu in izobraženstvu. Saj tudi druge knjige niso za vse. Toda če enkrat da za preprosto ljudstvo, naj drugič poskrbi za inteligenco, ki tvori velik del njenih udov in se vedno bolj množi. Poleg tega more ta družba edina posredovati, da pridejo dobri molitveniki med našo inteligenco. Na privaten način bi se tak molitvenik le slabo razpečal, čeprav bi bil tako zelo potreben. Zato je družba gotovo dolžna preskrbeti tak molitvenik. Sestaviti tak molitvenik, ki bi res ustrezal potrebam in bi podajal dobro vsebino v primerni obliki, gotovo ni tako lahka stvar. A dobil bi se že kdo, ki bi to napravil po zgledu podobnih molitvenikov pri drugih narodih. A odbor bi sam moral začeti tako akcijo, naprositi sposobne pisatelje in voditi vse delo. Nemci imajo n. pr. izvrsten molitvenik T. Pescha, „Das religiöse Leben“.

Kakšen pa naj bo drugi del molitvenika? V tem oziru vlada v naših molitvenikih največji nered. Sicer imamo nekatere molitve fiksirane v novem katekizmu, a iz katekizma sprejeto besedilo izkušajo nekateri popravljati. Tudi druge molitve popravljajo po svoje in jih prenamejajo po svojem okusu. Tako delajo z vsemi molitvami, bodisi da so cerkvene ali pa izposojene od drugih pisateljev. Za zgled naj nam služi iz Godčeve knjige, da rabi na tri različne načine v isti knjigi molitev pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom (str. 197, 216, 315). Na tak način ne pridemo nikdar do edinosti.

Molitve naj bi se skrbno pregledale, da bi bile v vsakem oziru korektne, naj bi se za stalno določile in potem ponatiskovale v vseh molitvenikih. To velja zlasti o takih, ki jih ljudstvo moli skupno z duhovnikom n. pr. „Sveti križev pot“. Če bi bile tudi druge molitve v

vseh molitvenikih enake, bi se jih ljudstvo naučilo na pamet, in bi postale narodna last, kakor so že mnoge cerkvene molitve. A molitve morajo biti sestavljene v cerkvenem duhu, prelevati jih mora zdrava in neprisiljena pobožnost, ne smejo pa biti take, da bi vzbujale samo čustvovanje, ne smejo biti polne praznih vzdihov brez prave pobožnosti. Molitve naj bodo kratke in jedrnate, ker le takih se bodo mogli ljudje polagoma privaditi na pamet. Molitveni del naj obsega molitve za raznovrstne položaje življenja.

Dr. Cir.

HRVAŠKA.

Nikola T. Janković. — **Živi mrtvaci.** Pripovedke. Beograd 1904. — Cena 1 dinar. — V vseh črticah razven zadnje nam slika pisatelj žive mrtvece iz raznih pisarn, ki še hočejo in morajo živeti, ki jih pa svet ne more več prav rabiti, tako, da se njihovega življenja željnega telesa polašča trohnoža bližnje smrti. Falirani trgovci so to, ki jih vsak dan doma čaka od skrbi nagubano čelo ženino in blede obrazi otrok z velikimi, lačnimi očmi. In oni se porivajo po pisarnah in hočejo naprej — zaradi otrok naprej — a ne pridejo dalj kot do večnega praktikanta. Drugi mlajši niso falirani trgovci. Izšolani so in gredo naprej in šef se jih boji. „... Njim ni mnogo do službe. Dokler imajo pamet, imajo i kruha dosti; a oni jo, bratec, imajo, mi pa ne. Svoboda ni samo v srcu, ampak v samozavesti, ta pa izhaja iz misli in pameti, a ne iz čutov. Svet je njihov...“ — Ta misel se ponavlja v vseh črticah v raznih oblikah. Misel sama ne bi bila napačna, a obdelana je precej slabo. Značaji so izmišljeni in nedosledni, tako da se včasih človeku zazdi, kakor bi mrtveci ne bili več živi, kakor bi pisatelj jemal figure in jih postavljaj v najrazličnejše slikovite poziture brez ozira na to, ali so naravne ali ne. C.

Milan Šenoa: **Exodus.** — Pripovijest. — Izdala „Matica Hrvatska.“ 1904. — Življenje stoletij se vedno jasno zrcali v književnosti. Zato nima naša raztrgana, malenkostna doba več velikih junakov in dolgih, zapletenih romanov, polnih čudovitih dogodkov in viteških bojev. Dandanašnji sili vedno bolj v ospredje gospodarsko in narodnostno vprašanje — kaj čuda torej, da tudi današnja književnost ni mogla iti mirno in brezbrizno mimo teh dveh važnih in zanimivih pojavov in da se je začelo tudi leposlovje pečati z reševanjem teh problemov. Med Hrvatí se je poprijel te smeri v novejšem

času zlasti Car Emin, in z letošnjo svojo povestjo v „Matici Hrvatski“ je nastopil Milan Šenoa isto pot. — Povest se godi v majhni vasi ob Kolpi v drugi polovici preteklega stoletja, ob času, ko so začeli graditi novo železnico med Karlovcem in Reko. Stare ceste so zapuščene, vasi propadajo, ljudje si pa iščejo zaslužka pri novi železnici, ki jo iz vsega srca sovražijo. Celo bogati posestniki, ki se jim je v srečnih časih vse odkrivalo, prodajajo plemenitašu zapuščene domove in delajo na novi progi za majhno plačo, samo da prežive obubožano družino. Z vsakim dnevom se kopiči v propalih hišah in v ogorčenih dušah vedno več nezadovoljnosti, nesreče in uboštva, ki zdajpazdaj bruhne z vso silo na dan ter zažge barako, ki so jo usmiljeni izkoriščevalci postavili za svoje delavce, ali vrže v zrak novi železniški most ali pljune — v ponosni zavesti, da se je zgodila človeka ponižujoča krivica — v široki obraz bogatega podjetnika. Toda to vse je le trenutni izbruh onemogle jeze, moč pa vsak dan bolj peša, in konec je — „exodus“ v „obljubljeno deželo“, kjer človeku težko delo tudi plačajo. — To je pravzaprav moderna povest, vpleteni roman je pa le star okvir.

Milan Šenoa je včasih dober pripovedovavec, le škoda, da prevečkrat zaide v šablono. Nekateri značaji so popolnoma šablonski in poneverjenje državnega denarja je tudi že preveč navaden in obrabljen zaplet. Najbolj nejasno je očrtan značaj blagajnika Janka, tako da človek nikoli prav ne ve, kako naj ga sodi. Ob silni senci, ki jo je pisatelj nametal na koncu povesti pri popisovanju žalostnega položaja blagajnikove žene Mare, ob spominu, da Jankovo nenravno razmerje do učiteljve Minke nese celi družini le dobiček in nobene škode in celo žalosti ne — bi človek nehote sodil o Janku: Prav je ravnal. To precej kazi konec povesti.

Želeli bi si pri „Exodu“ še nekaj. Pisatelj nam je sicer odprl s povestjo pogled v grenko bodočnost, ni nam pa podal niti ene misli, da bi bilo kdaj bolje, ni nam naslikal niti enega žarka, ki bi mogel kdaj vsaj malo razsvetliti polnočno temo žalostne sedanjosti, kakor bi stal pred narodom brez sveta, edina rešitev pa — exodus! To je povesti le v škodo. C.

Hrvatski preporod. Napisao Djuro Šurmin, kr. sveučilišni profesor. II. Od god. 1836. do 1843. S 6 slika. Zagreb. Tisak dioničke tiskare. 1904. Str. 287+040. — Koncem lanskega leta je izšel že drugi zvezek knjige „Hrvatski preporod“ vseučilišnega profesorja dr. Šurmina. V tem drugem delu se opisujejo dogodki od l. 1836. do 1843. Kakor v prvem

delu, tako je pisatelj tudi v drugem delu pred vsem opisal politične dogodke na Ogrskem in Hrvaškem, kolikor so le ti vplivali na gmotni in duševni razvitek hrvaškega naroda. Potem je pisatelj načrtal po podatkih iz tedanjih tiskanih spisov, posebno iz „Danice“ in iz pisem tedanjih književnikov, borbo za ilirizem in proti njemu. Zanimivo je predočeno stališče Slovencev naproti ilirizmu. Boj Kopitarjev proti Gaju in njegovi ideji je tukaj prvič popisan v celoti. Po podatkih pisateljevih so bili še hujši in nevarnejši protivniki ilirizma Srbi, ki so ravno v tem času srbsko ime oživili celo po hrvaških zemljah. Srbi so budili svoj narod le v srbskem duhu ter odbijali ilirsko ime, ker se je protivilo srbskim nameram. To je bil obenem najboljši znak za Gaja, da je mogel tudi on gojiti za svoj narod le hrvaško ime mesto ilirskega, saj je bilo ilirsko ime nevšečno i Mažarom i dunajski vladi, ki ga je celo za-
brnila.

Prof. Šurmin je obljubil, da bode v tem zvezku pred vsem natančno predočil delovanje Gajevo za njegovo idejo. Nam se zdi, da se namera pisateljeva ni izpolnila v celem obsegu. Gaj stoji seveda v središču vsega ilirskega pokreta, toda po tem opisu se nam zdi pravo delovanje Gajevo premalo razjasnjeno. Morda je tudi v tem zvezku preveč podatkov iz sodobnih spisov in premalo samostalne sodbe in resumēja o celi dobi. Sicer pa je knjiga v vsakem pogledu zanimiva ter jo priporočamo kakor prvi zvezek slovenskim čitateljem, ki se zanimajo za to važno dobo jugoslovanske politične in književne zgodovine. Knjigo krasi šest lepih slik: Hrvatski preporod od Vlaha Bukovca, dr. France Prešeren, Sidonija Rubido-Erdedi, Pavao Stooš, Ljudevit Gaj in Stanko Vraz.

Na str. 285. čitamo Pöltschach in na str. 10. Kleinsonntag. Pisatelj je mogel pač rabiti slovensko ime Poličane in Mala Nedelja mesto nemških imen, in sicer tem laglje, ker ne navaja doslovno nemških pisem Valentina Orožna in A. Krempla. Na str. 284. pa je grda tiskovna napaka Gottweiss mesto Bleiweiss.

Iv. Steklasa.

Pučka knjiga. Uredjuje Vilko Popović, učitelj. Knjiga I. — 80. Str. 80. Cena 20 vin. — Odkar se je tudi med Hrvati zbudilo zanimanje za ljudske knjižnice, a dobrih knjig za ljudstvo še vedno manjka, so začeli mnogi izdajati z večjim ali manjim uspehom knjige za ljudstvo. Omenjam dr. Š. Ortnera, dr. F. Biničkoga, M. Marjanovića in V. Popovića. Zadnji je osnoval svoje podjetje na zdravi podlagi po načelu: „Sve za vjeru i domovinu.“ Dozdaj je izšla